

Szoftver értékelés és karbantartás

Majzik István

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

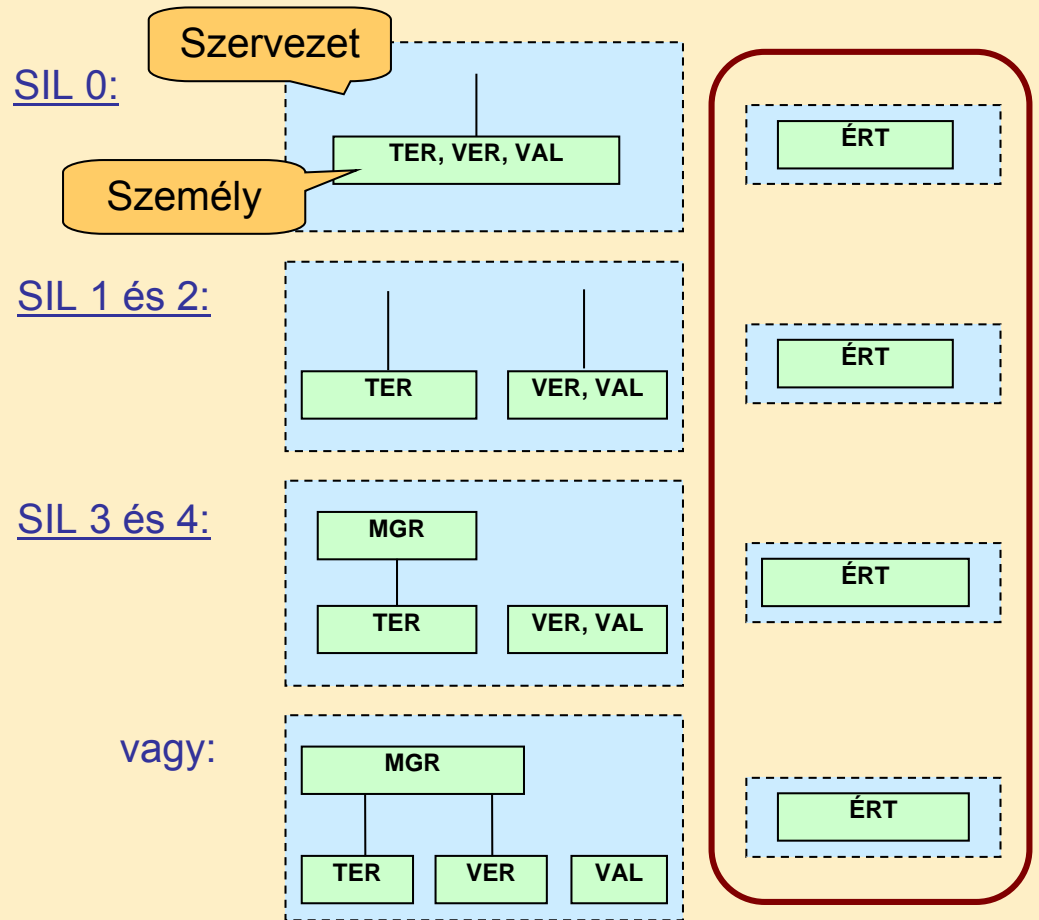
Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék

<http://www.mit.bme.hu/~majzik/>

Emlékeztető: Biztonsági követelmények ellenőrzése

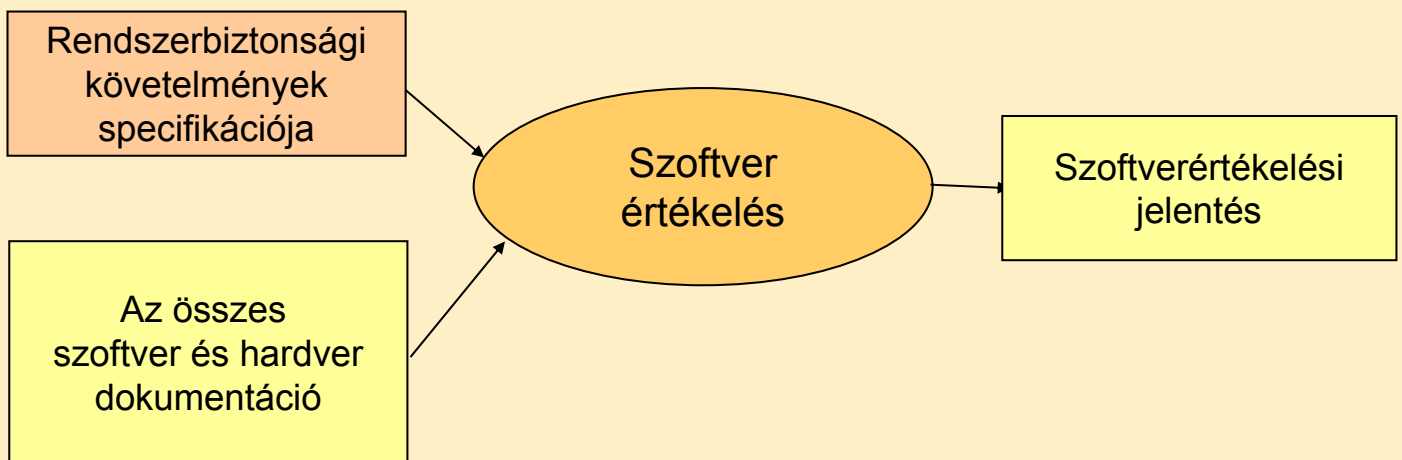
- Véletlen meghibásodásokra (tipikusan hardver):
  - A SIL tartományok betartása számításokkal ellenőrizhető
    - Kvantitatív analízis, megbízhatósági modellezés
- Szisztematikus meghibásodásokra (pl. szoftver):
  - Számításokkal nem ellenőrizhető valószínűség!
  - Módszer- és eszközkészlet előírt a fejlesztés során:
  - Komplex „megoldás-csomag” az egyes SIL szintekhez
    1. Fejlesztési folyamat (életciklus modell)
    2. Előírt technikák és intézkedések (megoldás-csomag)
    3. Előírt dokumentáció
    4. Szervezeti rend (felelőségek)

Emlékeztető: Szervezeti előírások

TER: Tervező
VER: Verifikátor
VAL: Validátor
ÉRT: Értékelő
MGR: Menedzser

Szoftver értékelés

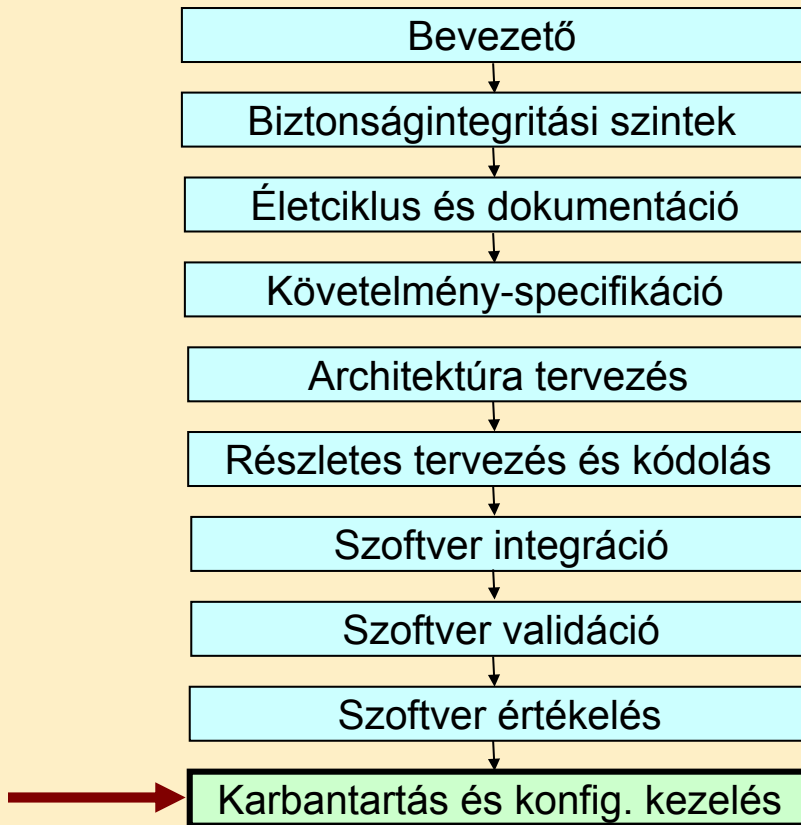
Szoftver értékelés

- Cél az életciklus során végrehajtott eljárások és azok eredményeinek minősítése:
  - a szoftver megfelel a biztonságintegritási szintnek
  - a szoftver alkalmas a kijelölt feladatra
(SIL 0 esetén csak megerősítés szükséges a SIL-ről)
- Független értékelő közreműködése
  - Validálás egyeztetése
  - További verifikáció vagy validáció indítványozása
  - Nem megfelelés jelzése (megoldási javaslat nélkül)
- SIL 1 és 2 esetén egyszerűsítés:
  - Tervezés és fejlesztés, integráció értékelése R szintű

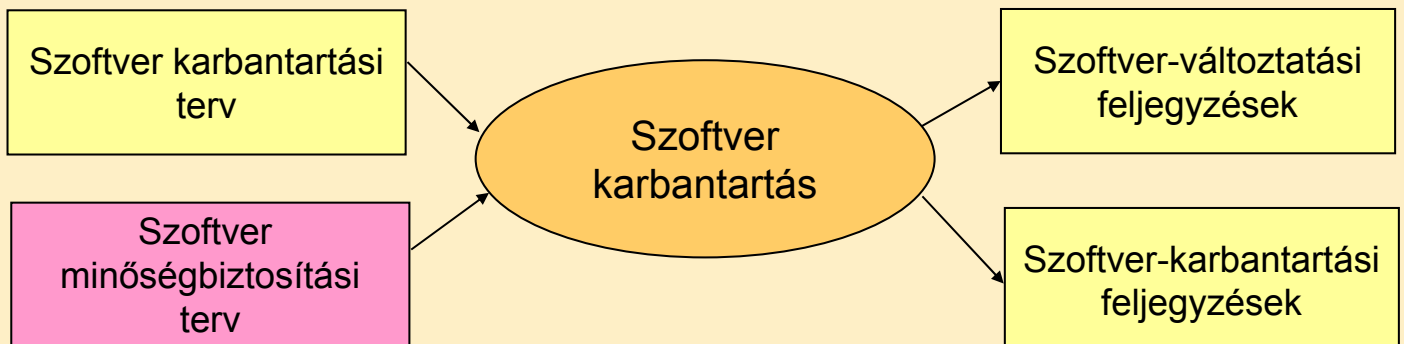
Értékelési technikák

- Szabvány előírásai alapján:
  - Ellenőrzőlisták
- Hibák, hiányosságok statikus elemzése:
  - Statikus szoftverelemzés
  - Hibafa, eseményfa, ok-okozati diagramok
  - Szoftverhiba hatáselemzés
  - Közös eredetű meghibásodások elemzése
  - Markov-modellek
  - Megbízhatósági blokkdiagramok
- Dinamikus szoftverelemzés és tesztelés
- Üzembe helyezés előtti próbák

Áttekintés

Szoftver karbantartás

Szoftver-karbantartási terv

- Legalább ISO 9000-3 irányelveinek megfelelő
- Rögzítendő eljárások:
  - Hibajelentések, hibanaplók, feljegyzések módja
  - Igazolás, érvényesítés és értékelés
  - Engedélyezés és jóváhagyás módja
- Fejlesztéssel azonos szintű szaktudás, eszközök, tervezés, dokumentáció és irányítás szükséges
- Előírt módszerek (SIL 1-től HR, SIL 3-tól M):
  - Hatáselemzés
  - Adatrögzítés és -elemzés
- Dokumentáció:
  - Szoftver változtatási feljegyzések
  - Szoftver karbantartási feljegyzések

Feljegyzések

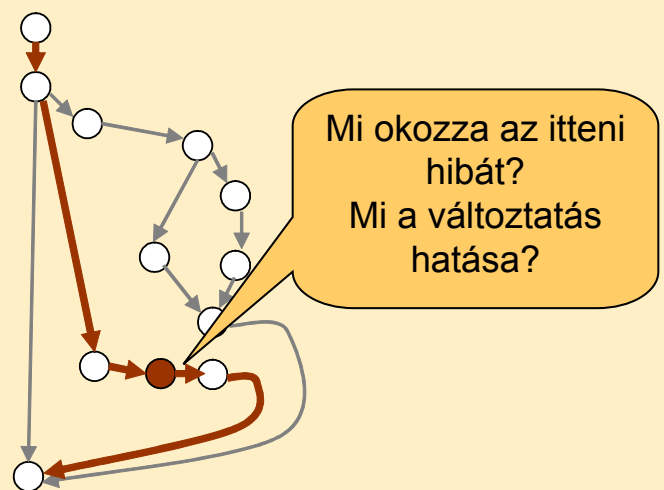
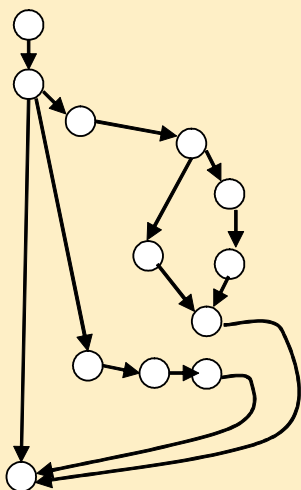
- Szoftver-változtatási feljegyzések
    - Változtatási tevékenységhez köthető
    - Módosítási igény
    - Módosítás specifikációja
    - Módosítás hatásának elemzése
    - Módosítás érvényesítés, értékelés eredménye
  - Szoftver-karbantartási feljegyzések
    - Szoftverelemhez köthető
    - Hivatkozás a szoftver-változtatási feljegyzések elemeire
    - Változtatás következményeire vonatkozó információk
    - Regressziós tesztesetek, ismételt érvényesítés feladatai
    - Konfiguráció előzményei és változásai
-

A szoftver karbantartáshoz kötődő technológiák

- Feladatok:
  - Debuggolás
  - Hibajavítás
  - Ellenőrzés (regressziós tesztelés)
- Megoldások, technológiák:
  - Program szeletelés
    - Debuggolás segítése
    - Módosítások hatásainak felmérése
    - Teszt kiválasztás támogatása

Program szeletelés

- Debuggolás, kézi ellenőrzés, (újra)tesztelés során a programnak **csak egy részét** (szeletét) szeretnénk figyelembe venni:
  - Mely sorok vannak hatással egy változó értékére?
  - Mit befolyásol, ha módosítunk egy utasítást?

A statikus szeletelés definíciója

- Statikus szeletelési kritérium: $C = (V, I)$
  - V a program változóinak egy halmaza
  - I a program egy kiválasztott utasítása
- Az M program $C = (V, I)$ kritérium szerinti S statikus szelete:

Egy olyan futtatható részprogramja M -nek, amelyre igaz:
 M -et és S -et futtatva tetszőleges program bemenetre az I utasításnál
a V halmazbeli változók értékei megegyeznek
- Szeletelés: Kiválasztja az I -nél a V -beli változókat befolyásoló utasításokat

Példaprogram

```
procedure SumEven
int n, sum, j
1  sum = 0
2  j = 2
3  n=read()
4  while n > 0 do
5      sum = sum + j
6      j = j + 2
7      n = n - 1
   endwhile
8  write (sum)
```

- A program összeadja az első n páros számot.

Szeletelési példa

```
procedure SumEven
int n, sum, j
1  sum = 0
2  j = 2
3  n=read()
4  while n > 0 do
5      sum = sum + j
6      j = j + 2
7      n = n - 1
   endwhile
8  write (sum)
```

Kritérium:

$C = (\{j\}, 6)$

Befolyásoló utasítások:

- 2. utasítás (j értékadása)
- 4. utasítás (ciklus)
- 3. utasítás (4-esre hat)
- 7. utasítás (4-esre hat)

Szelet: $\{2, 3, 4, 6, 7\}$

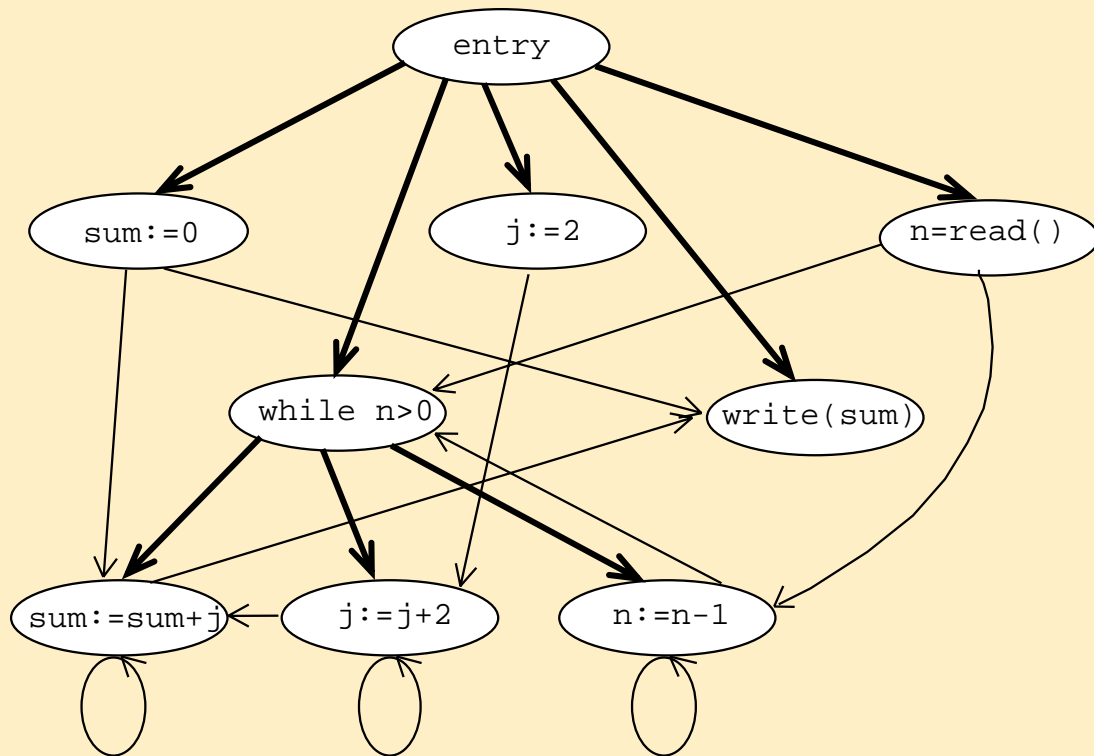
$C = (\{n\}, 7)$ szerinti szelet:
 $\{3, 4, 7\}$

Szeletelés alapja: Függőségek

- A program CFG-ben b utasítás vezérlésfüggő a -tól, ha:
  - b -be vezető út tartalmazza a -t is (elérhetőség),
  - a -ból indulva létezik elágazás, amelyen keresztül olyan út vezet, amely nem tartalmazza b -t (más irány)
- Egy b utasítás adatfüggő egy a utasítástól, ha:
  - az (a, b) pár egy du-párt alkot (definíció és felhasználás).
- Egy program függőségi gráfja (PDG, program dependence graph) a következő:
  - egy egyedi kiindulási csomópontot tartalmaz (vezérlésfüggés),
  - a program minden egyes utasítása a PDG gráf egy csomópontja,
  - az a csomópontból vezet él b csomópontba, ha b vezérlésfüggő, vagy adatfüggő a -tól

A példaprogram függőségi gráfja

Vezérlésfüggés vastagított vonal, adatfüggés normál vonal

Statikus szelet meghatározása

Hátra haladó szelet (backward slice) képzése:

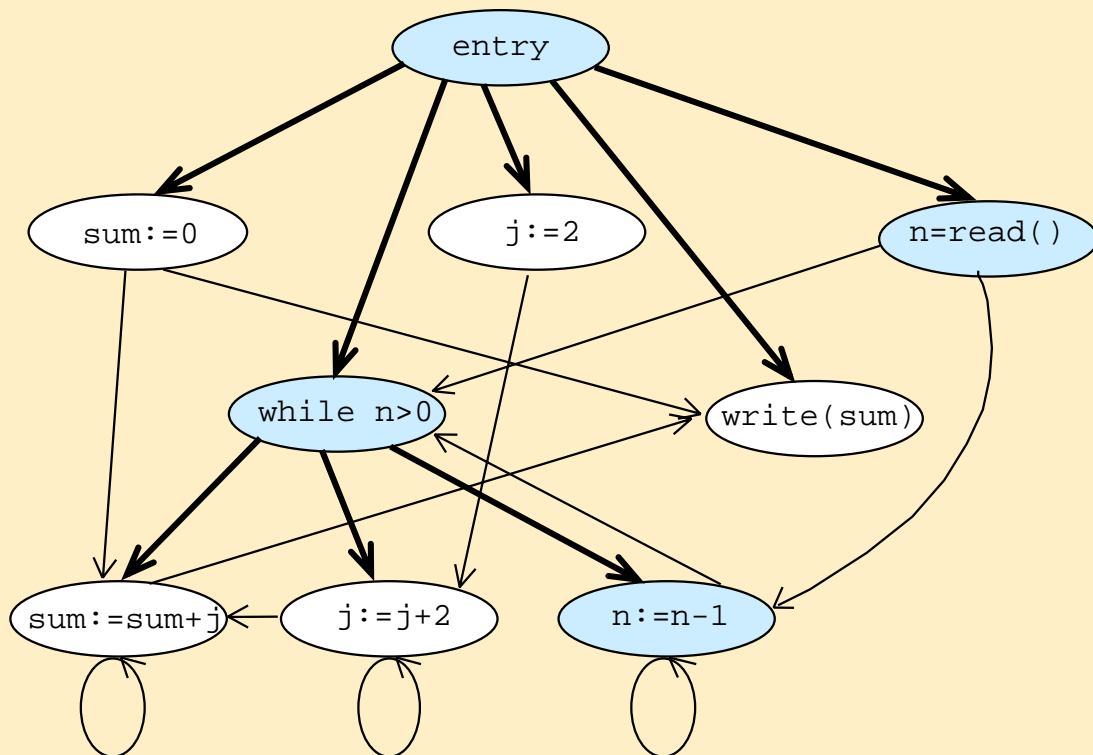
- PDG felépítése
- Indulás a szeletelési kritérium által megadott utasítástól visszafelé
- Szelet részei azok az utasítások, ahová az éleken visszafelé vezet út

Listás feldolgozás a PDG-re (elérhetőségi probléma):

1. Listára felvenni a kritérium által adott utasítást
2. Kivenni egy lista-elemet és a szeletbe tenni
3. Az ebbe vezető élek végein lévő utasításokat, ha még nem voltak feldolgozva, felvenni a listára
4. Folytatás 2-ben, míg ki nem ürül a lista

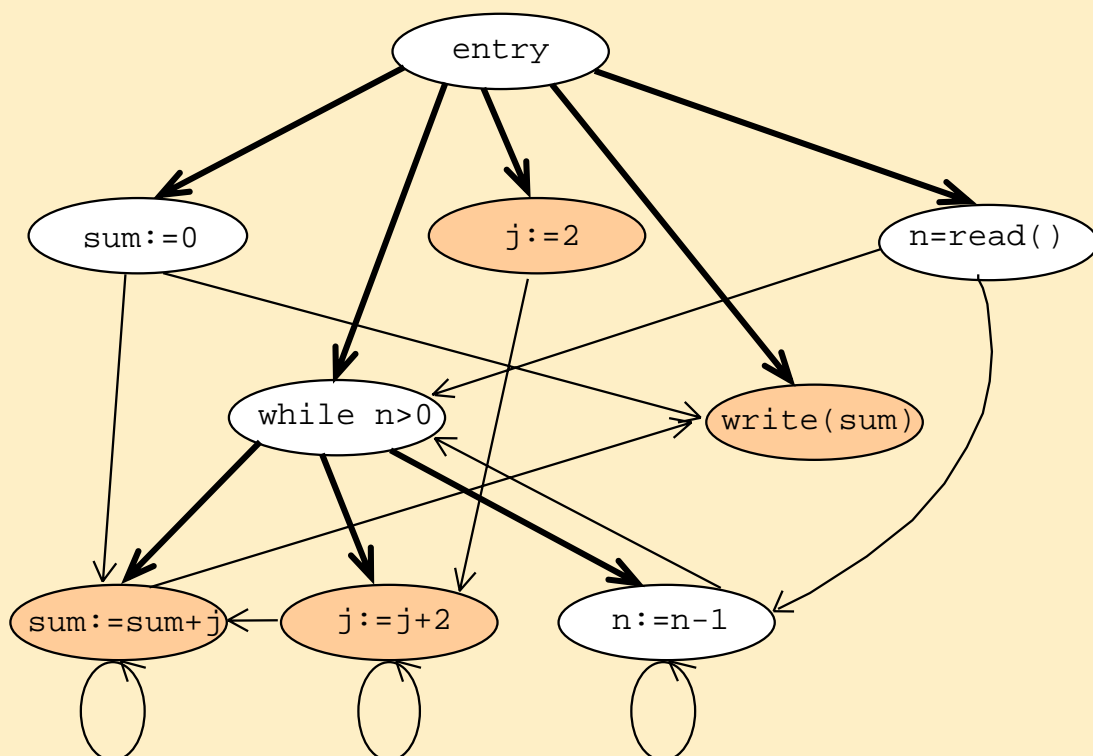
Hátra haladó szelet a példaprogramhoz

Hátra haladó szelet: Indulás a kritériumbeli utasítástól visszafelé
Példa: $C=(\{n\},7)$ kritérium szerinti statikus hátra haladó szelet:

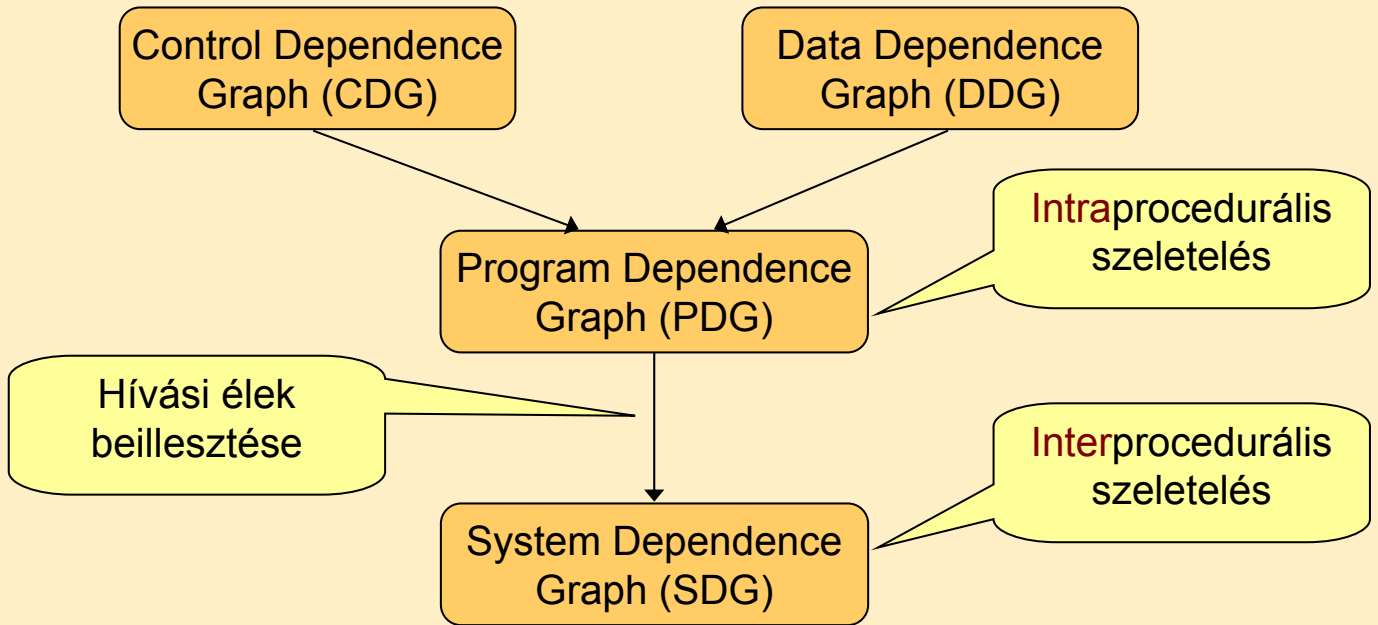

Előre haladó szelet a példaprogramhoz

Előre haladó szelet: Indulás a kritériumbeli utasítástól előre felé
Példa: $C=(\{j\},2)$ kritérium szerinti statikus előre haladó szelet:

Struktúrák a szeleteléshez

A szeletek meghatározása elérhetőségi probléma

System Dependence Graph

```

procedure Main
  sum := 0
  i := 1
  while i < 11 do
    call A(sum, i)
  od
  print(sum)
end
    
```

```

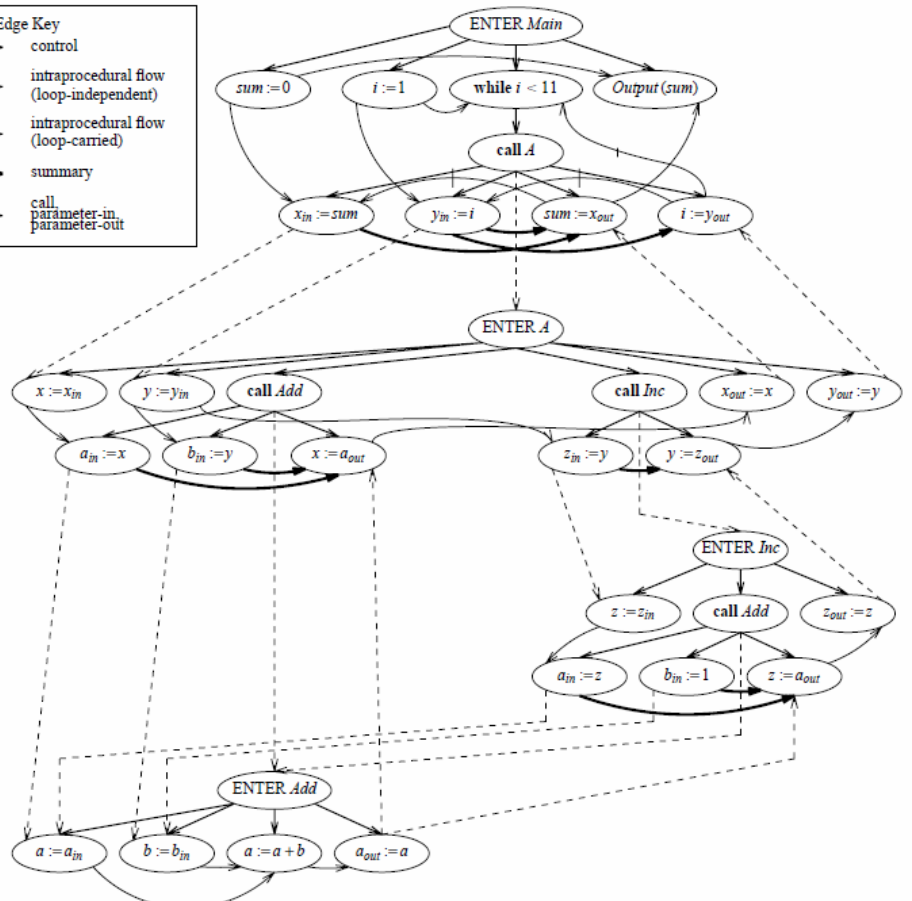
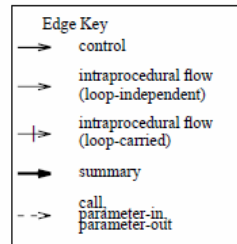
procedure A(x, y)
  call Add(x, y)
  call Increment(y)
  return
    
```

```

procedure Add(a, b)
  a := a + b
  return
    
```

```

procedure Increment(z)
  call Add(z, 1)
  return
    
```


Statikus szeletek használata

- Szeletelés kisebb programot eredményez
  - Könnyebb áttekintés, megértés hibakeresés során
  - Kisebb kódméret tesztelés során
- Jellegzetes kérdések, amire válaszolni lehet:
  - Hátra haladó szelet:
    - Mi lehet befolyással egy hibás eredményű utasításra?
  - Előre haladó szelet:
    - Mit befolyásol egy adott utasítás megváltoztatása?
    - Mit kell újratestelni?
- Konkrét teszt esetre vonatkozó hibakeresés
  - Adott bemenettel történő programfutás volt!
  - Tovább csökkenthető a szelet mérete

A dinamikus szeletelés definíciója

- Szeletelést egy adott bemenetre történő program futáson (számításon) végezzük el.
  - Ciklusok: Többször végrehajtott utasítások a futásban!
- Dinamikus szeletelési kritérium: $C = (t, I^q, V)$
  - t egy adott bemenet (teszt eset),
  - I^q egy kiválasztott utasítás (q -adik végrehajtása),
  - V a program I -beli változóinak egy halmaza.
- Az M program $C=(t, I^q, V)$ szerinti **S dinamikus szelete:**
Egy olyan futtatható részprogramja M -nek, amelyre igaz:
 M -et és S -et futtatva t program bemenetre
az I utasítás q -adik végrehajtásakor
 V változóinak értékei megegyeznek

A példaprogram dinamikus szeletelése

```
procedure SumEven
  int n, sum, j
  1  sum = 0
  2  j = 2
  3  n=read()
  41 while n > 0 do
  51   sum = sum + j
  61   j = j + 2
  71   n = n - 1
      endwhile
  8  write (sum)
```

Kritérium:

$C=(n=1, 8^1, \{\text{sum}\})$

Ciklus egyszer fut le ($n=1$).

Befolyásoló utasítások:

- 5¹: értékadás
- 3: beolvasás
- 1 és 2: értékadás

Dinamikus szelet:

{1, 2, 3, 5, 8}

A példaprogram dinamikus szeletelése

```
procedure SumEven
  int n, sum, j
  1  sum = 0
  2  j = 2
  3  n=read()
  40 while n > 0 do
  50   sum = sum + j
  60   j = j + 2
  70   n = n - 1
      endwhile
  8  write (sum)
```

Kritérium:

$C=(n=0, 8^1, \{\text{sum}\})$

Ciklus egyszer sem fut le.

Befolyásoló utasítások:

- 3: beolvasás
- 1: értékadás

Dinamikus szelet:

{1, 3, 8}

Dinamikus szeletelés használata

- Programutak szerinti különbség:
  - Statikus szelet:
Minden lehetséges programfutást (függőséget) figyelembe vesz (nincs meghatározott bemenet)
  - Dinamikus szelet:
Meghatározott bemenetre (függőségre) szorítkozik, ami egy konkrét programfutást jelent, így a statikusnál általában kisebb méretű a szelet
- Tesztelés során kimutatott hiba keresése:
A dinamikus szeleten dolgozunk
  - Konkrét teszt esetre történik a hibakeresés
  - Általában kisebb méretű mint a teljes kód

Szeletelési technikák áttekintése

- Szelet(elés) típusok:
  - Futtatható – nem futtatható
  - Statikus – dinamikus
  - Előre haladó – hátrafelé haladó
  - Interprocedurális – intraprocedurális
  - Amorf
    - A szelet nem az eredeti program utasításait tartalmazza, csak a **hatása** ugyanaz az adott helyen
- Az alkalmazandó típus a felhasználástól függ
  - Hibakeresés
  - Hatásanalízis, függőségi analízis
  - Program megértés
  - Tesztelés

Szeletelő eszközök

- **WPS - The Wisconsin Program Slicing System**
<http://www.cs.wisc.edu/wpis/html/>
- **CodeSurfer**
<http://cayuga.grammatech.com/products/codesurfer>
- **Unravel**
<http://www.nist.gov/itl/div897/sqg/unravel/unravel.html>
- **ClearMaker**
Y2K probléma esetére volt
- ...